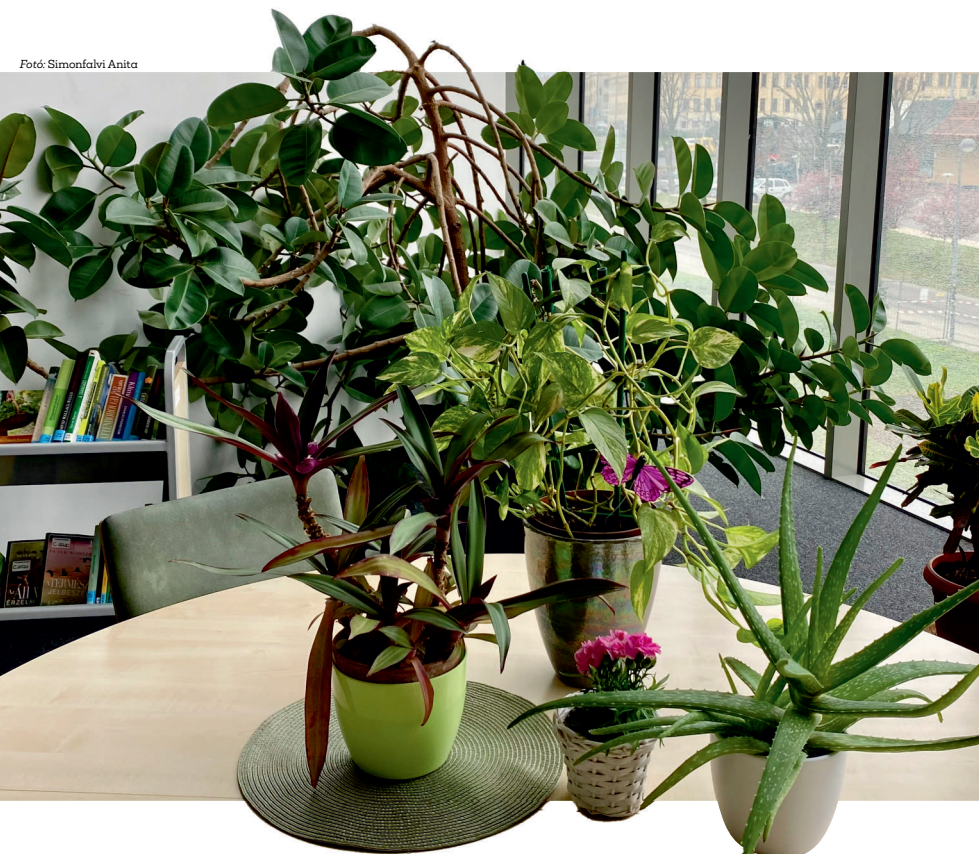

Fotó: Simonfalvi Anita

Hogyan lehetnek zöldek a könyvtárak?

Leginkább úgy, hogy könyvek vannak bennük. Ez az első, amit leszögezek, amikor valaki felteszi nekem ezt a kérdést. Ez így elsőre furcsa lehet, és persze nem csak ettől, de a lényeg mégis ebben van. A csodálkozó tekintetek és az ellenérvek dacára valóban így gondolom. Tény, hogy a könyvek előállításához ki kell vágni a fákat, meg költséges nyomdákat kell működtetni, azonban az építő- vagy a bútortipar sokkal több fát használ fel, az erdőirtásos gazdálkodásról nem is beszélve, s ha már papírfelhasználás: karácsonykor egyetlen éjszaka több papírt dobunk a szemétkébe, mint egész évben az irodákban. A könyv pedig elkészíthető újrapapírból is, és ha vigyázunk rá, akár évszázadokig is használható. Ha tönkremegy, gond nélkül lebomlik vagy újrahasznosítható. Ezek

egyike sem mondható el a modern adathordozókról: legyen szó akár CD-ről, pendrive-ról, bármilyen egyéb kütyüről, az nem tart ki még évtizedekig sem, és minden esetben veszélyes hulladék, előállításukhoz is jóval több mindenre van szükség, mint fa és nyomdafesték. A virtuális információhoz pedig kizárólag elektronikus úton jutunk hozzá, tehát folyamatosan működtetni kell valamilyen eszközt, aminek

„Magkönyvtár, ami messze túlmutat a kölcsönzésen, hiszen itt már élő „dolgozról” és közösség-építésről is szó van.”

az áramellátásához szintén energi- aforrásra van szükség. Nem is kevésre! Ahhoz, hogy a virtuális világot folyamatosan működtessük – és működtetjük éjjel-nappal! –, több energiára van szükségünk, mint bármi máséhoz. Környezeti lábnyoma pedig vetekszik a jelenleg legszennyezőbb ágazatnak tartott ruhaiparral. És akkor még nem beszéltünk olyan láthatatlan gyilkosokról, mint az elektroszmog, a zajszennyezés, a fényszennyezés, a levegő és a talaj szennyezése! Felmerül a kérdés, hogy hogy jön ide a könyvtár. A válasz igen egyszerű. A könyv nem generál sem elektroszmogot, sem zajt (persze lapozhatunk nagyon hangosan), sem más környezeti szennyezést. Ha könyvtári könyv, akkor a kihasználtsága is igen jó lehet – tehát nem

feleslegesen készítették el –, és sokkal személyesebb, emberközelibb, mint bármilyen digitális adathordozó. Egy új könyv illata... Vagy éppen egy nagyon régié! Egy préselt virág a lapok közt. Egy régi képeslap. Pár kedves sor a szüleinktől, barátunktól, családi feljegyzések több generáción át, igazi kézírással! Ezek olyan kincsek, amiket nem lehet virtuálisan pótolni. Én legalábbis még nem látam, hogy valaki a pen-

drive-ját szagolgatta volna.

Természetesen egy könyvtár még ezenfelül is sokkal több lehetőséget rejt, és sokkal többet nyújt, mint a könyvek tárháza, főleg „zöld”, környezettudatos szemmel nézve. Egy könyvtárnak számos lehetősége és adottsága van már csak funkciójából adódóan is, hogy igazán zöld legyen.

Ezek közül az egyik legfontosabb a csend. A csend mára kuriózum fogalmazzott, veszélyeztetett fajjá vált. A csend a világ számos országában mára védett természeti kincs, ahogy a csillagos égbolt is a fényszennyezés miatt, és ez jól szemlélteti, hová jutott a globális civilizáció a 21. században. Ilyen kuriózum szolgáltatást tud nyújtani egy könyvtár. Ha megkérdezem az ismerőseimet vagy hallgatókat az egyetemen – és el szoktam követni ilyen galádságokat –, hogy mondjanak egy csendes helyet, szinte gondolkodás nélkül vágják rá a templomot vagy a könyvtárat. (Ritkábban a múzeum vagy a temető is előfordul.)

A könyvtárban csend van, ami megbecsülendő és lényeges dolog, és csak ajánlani tudom minden intézménynek, hogy lovgolja meg ezt az igen keresett lehetőséget! Egy könyvtárban probléma nélkül ki lehet, sőt ki kell alakítani olyan területeket, ahol minden értelemben csend és nyugalom van: nincs wifi, lehetőleg elektroszmog sincs, zajszigetelt, természetes fénnel, ablakokkal megvilágított helyiség, ahová szigorúan tilos bármilyen elektronikai készüléket bevinni. Nem, telefont sem, főleg

azt nem! Csak az olvasó, a könyve és gyönyörű növények, puha fotelek a szobában. A könyvtárak az idők kezdete óta olyan szolgáltatásokat igyekeztek nyújtani, amelyek hiánytermékek számítottak az adott korszakban. Akár az írás-olvasás ismerete, a tudományok rendszerezése, az oktatás, a művelődés lehetősége, majd mindezek kiterjesztése a szélesebb társadalmi rétegek számára. Emlékszem, amikor a számítógépek még éppen csak kezdtek elterjedni, a könyvtárak elsőként igyekeztek megteremteni annak a lehetőségét, hogy legalább egy korlátozott időtartamra is, de mindenkinek lehetősége legyen géphez, majd internethez jutnia. Külön géptermekek alakítottunk ki, egyre több és jobb gépparkkal, egyre gyorsabb internettel... Aztán egyszerre csak ismét változott a helyzet, változtak az elvárások. Már senki sem igényel könyvtári számítógépet – ritka a kivétel –, mert mindenkinek van saját okoseszköze, több is. (Nyilván vannak a világon ettől eltérő tapasztalatok is, nem mindenhol ugyanaz a helyzet.) A gépparkot jórészt leszereltük, a vezetékes hálózatot pedig felváltotta a mindenhol elérhető és megfelelő jelerősségű wifi iránti igény. Valamint az igény olyan könyvtári terek iránt, ahol mindez pont nincs. Az igény a hagyományos, könyvtári csend és nyugalom iránt. Élünk ezzel a lehetőséggel!

A másik hagyományosan könyvtári szolgáltatás, a kölcsönzés szintén számos környezettudatos lehetőséget nyújt. Kölcsönözni sok mindent lehet, nem csak könyvet, ahogy erre már számos jó gyakorlatot látunk országszerte. Egyre több olyan könyvtár van, ahol a szokványos dokumentumokon, például a remek krimiken kívül egyéb hasznos holmik is találhatóak. Ilyen a Goethe Intézet könyvtára vagy az Óbudai Platán (és még sokan mások), ahol megvalósult a „dolgok könyvtára”.

Nézzük meg, miben segít a könyvtár! Rengeteg olyan eszköz, tárgy van, amire igen ritkán van szükségünk, vagy csak egyszer, esetleg gyakran használjuk, de még sincs kihasználva. Ezeket a holmikot feleslegesen megvásárolni, otthon tárolni, sőt igazából nagy mennyiségben előállítani is, bár erre az aspektusra a könyvtáraknak nincs ráhatásuk. Abban viszont hatalmas lehetőségek vannak, ha a könyvek mellett „dolgokat” is kölcsönzünk. Könyvtára válogatja, mi illik a profiljába. A munkahelyemen, a PTE ETKK Pekár Mihály Könyvtárában, ami az orvosi karon működik, a különböző szemléltetőeszközökre van a legnagyobb igény: koponya, szív, fogazat stb., de népszerűek az irodai

kellékek is, mint az olló, a tűzőgép, a lyukasztó. Emellett töltőket, csatlakozókat, kábeleket, könyvtámaszt, lámpákat is lehet kérni, valamint a már ritkaságszámba menő hagyományos számológépeket, vizsgára ugyanis csak ilyet lehet bevinni. Igazából csupa olyan tárgy, amit nyugodtan használhat több ember, ritkán kell, de ha szükség van rá, akkor nagyon jól jön. Megvenni viszont felesleges, ha csak valaki nem szeretne otthon is egy műanyag koponyát nézegetni. A közkönyvtárak még szélesebb kínálattal dolgoznak/dolgozhatnak: van már példa partieszközők, kerti szerszám, varrógép, sporteszköz kölcsönzésére és a lista a végtelenségig folytatható. A személyes kedvencem – szenvedélyes növény- és farajongó lévén – a magkönyvtár, ami messze túlmutat a kölcsönzésen, hiszen itt már élő „dolgokról” és közösségépítésről is szó van, nem beszélve a felelősségvállalásról, a gondoskodásról és az odaadásról, amit egy magkönyvtár működtetése magában foglal.

Itt értünk el véleményem szerint a legfontosabb és legzöldebb könyvtári lehetőséghez, ami a közösségépítés és az embertermészet kapcsolat. Számomra a legleszomorítóbb „vívmánya” a 21. századnak a digitális és offline magány. Emlékszem, édesanyám mesélte, hogy annak idején egy osztálykiránduláson csak úgy zengett a busz a sok csacsogó, énekelő, beszélgető, folyamatosan egymással fecsegő diákoktól. Aztán egyszerre csak mindenki elnémult. Manapság már nem kell rászólni egyetlen diákra sem, hogy legyen csendesebb, mert meg sem szólalnak. Mindenki ül szótlanul, és nyomkodja, ami éppen a kezében van. Egy busznyi iskolás néma csendben. Pedig az igazi, normális, élő kapcsolatok a valóságban kötetnek, ott léteznek, nem a virtuális világ illúziójában, jelen nem lévő, gyakran idegen vagy „ál” személyek között. Ahogy a könyv illatát nem pótolhatja egy pendrive, úgy egy valós személy hangját, mimikáját, érintését, közelségét, valódiságát sem pótolhatja akár több száz virtuális kapcsolat sem. Főleg, ha a családról van szó, és sajnos manapság a családokban ugyanaz figyelhető meg, mint az említett iskolabuszokon. A könyvtáraknak itt is hatalmas lehetősé-

„A könyvtár egy valós, létező közösségi tér, igazi, élő növényekkel, amelyeket öntözni kell, igazi, élő könyvtárosokkal, akiknek a szaktudása, mosolya, kedvessége pótolhatatlan”

ségeik vannak – és azt gondolom, felelősségük is – a közösségek létrehozásában, ápolásában. A könyvtárba bárki bemehet. A könyvtárban bárki található kedvére való olvasnivalót, programot, tevékenységet. Egy társasjátéklklubot megszervezni, játékokkal felszerelni (amelyeket szintén lehet kölcsönözni) és működtetni egyetlen könyvtárnak és könyvtárosnak sem lehet probléma, ám olyan kihívás és feladat, amely életre szóló élményekkel, barátságokkal és valós, térben jelen lévő, igazi

tevékenységgel ajándékozta meg az összes résztvevőt. Ugyanilyen program lehet a túrák, kirándulások, közösségi programok szervezése. Nálunk minden hónapban van egy előadás környezetvédelmi témában, és egy túra, ahol a természetjárást kiegészíti valamilyen kulturális program: könyvajánló, idézetek, felolvasás stb. Az író-olvasó találkozók kiemelten fontosak, hiszen a youtuberek és influenszerek virtuális világában felnevelkedő gyerekek számára egy személyes találkozó, egy valóságos, élő beszélgetés, egy olyan kérdezz-felelek, ahol igazából látom a másikat, a másik jelen van (!), pótolhatatlan élmény. Egy kézműves-foglalkozás, ahol nemcsak nézem, hanem a valóságban elkészítem, megtapasztalom, létrehozom az alkotást, szintén olyan hiánycikk a gyerekek, de már a felnőttek életében is, amit egy könyvtári foglalkozás pótolni tud. A könyvtár egy valós, létező közösségi tér, igazi, élő növényekkel, amelyeket öntözni kell, igazi, élő könyvtárosokkal, akiknek a szaktudása, mosolya, kedvessége pótolhatatlan, igazi olvasókkal, akikkel örömmel találkozni és beszélgetni, néhol akár igazi, élő házi kedvencekkel (ó igen, a cicák mindenütt kedvencek), amelyek gyakran népszerűbbek bárki másnál, és valódi, kézzel fogható élményekkel, aminél zöldebb talán nem is létezik.

Regele Tímea